

KANATLI YETİŞTİRİCİLİĞİ (TÜRKİYE VE DÜNYADA KANATLI SEKTÖRÜNÜN GENEL DURUMU)

Resim 1: Kuluçkadan yeni çıkmış broiler civcivleri.

1. Kanatlı sektörü ile ilgili üretim, tüketim ve istihdam

Kanatlı sektörümüzün yaygınlaşması ve geliştirilmesi, Bakanlığımız tarafından 1970 ve 1980'li yıllarda kurulan kanatlı üretim-araştırma kurumları ile uygulamaya konulan Kaynak Kullanımı Destekleme Fonu sayesinde sağlanmıştır. Üretim ve tüketim artırılmış, büyük kanatlı entegre firmalarının sektöre girmeleri özendirilerek yıllık cirosu yaklaşık 4,5 milyar dolar olan ve aileleri ile birlikte 2 milyon kişinin geçimini temin ettiği endüstriyel bir faaliyet alanı haline gelmesi sağlanmıştır.

Resim 2: Yer sisteminde yetiştirilen yumurtacı yarkalar.

FAO 2009 yılı verilerine göre; Dünya'da 80.211.982-ton tavuk eti üretimi, 62.839.515- ton tavuk yumurtası üretimi yapılmıştır. Dünya üretimi ile kıyaslandığında Ülkemiz, tavuk eti ve tavuk yumurtası üretiminin her birinde 11. sırada yer almıştır.

Kanatlı sektöründe 2010 yılı verilerine göre; Toplam 10.410 kuluçkahane, kombina-kesimhane, damızlık, etlik ve yumurtacı işletme mevcuttur. Üretim işletmelerinde 1.657 damızlık kümes, 11.623 ticari etlik kümes, 3.162 ticarî yumurtacı kümes olmak üzere toplam 16.442 adet kümes bulunmaktadır. Mevcut işletme ve kümeslerde kapasite kullanım oranınının %85-90 civarında olduğu tahmin edilmektedir.

Tablo 1: 2010 yılı kanatlı işletme sayıları:

Kuluçkahane (Adet)	Kombina ve Kesimhane	Damızlık (Adet)	Ticari Etlik (Adet)	Ticari Yumurtacı (Adet)	Toplam(Adet)
79	74	277	8.908	1.072	10.410

Tablo 2: 2010 yılı kanatlı kümes sayıları:

Damızlık (Adet)	Ticari Etlik(Adet)	Ticari Yumurtacı(Adet)	Toplam(Adet)
1.657	11.623	3.162	16.442

Resim 3: Kafes sisteminde yumurta tavukçuluğu.

TÜİK verilerine göre 2002 yılında **726.607- ton** olan toplam kanatlı eti üretimi 2009 yılında toplam **1.323.625 tona çıkartılmıştır**. Nüfusun 72.560.000- kişi olduğu dikkate alındığında; 2009 yılında **kişi başına yaklaşık 17,104 kg/yıl kanatlı eti tüketimi gerçekleşmiştir** (2002 yılında kişi başı tüketim 10,490 kg dır).

Resim 4: Broiler civcivleri.

TÜİK verilerine göre 2002 yılında 11.555.000.000-adet olan yumurta üretimimiz, 2009 yılında 13.838.000.000- adet olarak gerçekleşmiştir. TÜİK verilerine göre 2009 yılı kişi başı yumurta tüketimi yumurta ihracat rakamları düşüldükten sonra 174 adet olarak gerçekleşmiştir.

Resim 5: Çok katlı kafes sisteminde yumurta tavukçuluğu.

Tablo 3:Üretim ve tüketim

YIL	ÜRETİM		TÜKETİM		
	(Yumurta Milyon Adet)	Kanatlı Eti(Ton)	Nüfus	Yumurta (Adet/Kişi)	Kanatlı Eti (Kg/kişi)
2002	11.555	726.607	68.600	168	10,490
2003	12.667	905.251	69.000	182	12,984
2004	11.056	914.458	69.400	157	13,007
2005	12.052	979.413	69.800	170	13,613
2006	11.734	934.732	70.200	163	13,018
2007	12.725	1.099.920	70.586	169	15,220
2008	13.191	1.123.132	71.517	165	15,017
2009	13.833	1.323.625	72.560	174	17,104
2010	11.841	1.444.059	73.723		

Not:2010 yılı üretim rakamları, ticari kanatlı işletmelerinde üretilen tavuk eti ve yumurta üretim değerlerini kapsar.

Köy Tavukçuluğu verileri ilave edilmemiştir

Üretim değerlerinden görüldüğü üzere 2002-2009 yılları arasında kanatlı eti üretimi %82, yumurta üretimi ise %20 artmıştır. Ülkemiz kanatlı eti ve yumurtası üretiminde kendine yeter olup, üretim fazlasını ihraç etmektedir.

Resim 6: Kesim zamanı gelmiş broiler piliçlerin nakledilmesi.

2. İhracat

Kanatlı eti ve sakatları ihracatımız 2002 yılında **19.642** ton iken 2010 yılında ileri işlenmiş kanatlı eti ile birlikte **151.243** ton olarak gerçekleşmiştir.

2002 yılında sofralık ve damızlık /kuluçkalık toplam yumurta ihracatımız **31.900.693** adet iken 2010 yılında bu rakam **2.213.365.000- adet** olmuştur. İhracat rakamlarından görüldüğü üzere 2002-2010 yılları arasında kanatlı eti ve sakatları ihracatı % 670, yumurta ihracatı ise % 6838 artmıştır.

Resim 7: Kombinadan bir görüntü.

Tablo 4: Yumurta ihracatı (adet)

YIL	Sofralık	Damızlık	Toplam
2002	13.405.174	18.495.519	31.900.693
2003	75.634.913	48.430.617	124.065.530
2004	123.289.304	54.216.888	177.506.192
2005	105.274.000	67.211.863	172.485.863
2006	256.625.000	42.176.597	298.801.597
2007	760.023.000	40.000.000	800.023.000
2008	1.229.170.000	135.400.000	1.364.570.000
2009	1.005.307.000	186.155.000	1.191.462.000
2010	2.115.859.000	97.506.000	2.213.365.000

Tablo 5: kanatlı eti ve sakatları ihracatı (ton)

	Tavuk Eti	Hindi Eti	Tavuk Ayağı	İleri İşlenmiş Kanatlı eti	Toplam
2002	6.252	695	12.695		19.642
2003	8.547	805	15.818		25.170
2004	11.096	615	17.339		29.050
2005	27.278	1.929	15.767		44.974
2006	20.411	420	18.979		39.810
2007	24.775	808	26.174		51.758
2008	47.895	1.297	30.660		79.852
2009	81.632	953	32.511		115.096
2010	104.106	1.036	35.232	10.869	151.243

Resim 8: Satışa hazır piliç karkası.

3. İthalat

Ülkemiz kanatlı eti ve yumurtası üretiminde kendine yeter durumda olduğu halde, kanatlı damızlık (GPS ve PS) materyal bakımından dışa bağımlılığı devam etmektedir. Yıllara göre ithalat miktarları aşağıdaki tabloda belirtilmiştir. Tablo incelendiğinde ithalatın, et ve yumurta tavukçuluğunda damızlık yumurta ile damızlık civciv şeklinde gerçekleştiği, hindi üretiminde ise kuluçkalık yumurta şeklinde gerçekleştiği görülmektedir.

Tablo 6: Damızlık civciv ve yumurta ithalatı. (adet)

Yıllar	Etçi Damızlık Civciv İthalatı	Etçi Damızlık Yumurta İthalatı	Yumurtacı Damızlık Civciv İthalatı	Damızlık Hindi Civciv İthalatı	Kuluçkalık Hindi Yumurtası İthalatı
2002	1.453.576	11.007.690	490.894	23.597	1.848.000
2003	1.167.285	9.744.434	445.014	31.416	4.785.200
2004	1.120.239	10.399.366	464.456	25.700	6.519.200
2005	845.378	11.599.355	469.364	30.600	4.985.120
2006	1.174.122	4.276.901	499.270	0	3.236.900
2007	1.027.207	5.784.689	379.822	0	5.039.815
2008	1.729.310	5.077.858	525.082	14.560	4.745.135
2009	1.796.766	5.961.154	574.258	7.480	3.694.168
2010	2.850.263	5.952.899	732.571	16.870	5.233.242

4. Destekler

4.1. Kanatlı İhracat Destekleri

İhracatın artırılması ve sektöre gerekli desteğin sağlanması amacıyla kümes hayvanları etlerinde $186 \times 0.14 = 26,04$ \$/ton olarak uygulanmakta olan ihracat iade miktarı, 24.12.2010 tarih ve 27795 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren Tarımsal Ürünlerde İhracat İadesi Yardımlarına İlişkin Para-Kredi ve Koordinasyon Kurulu Tebliği(2010/10) ile miktar barajının % 14' en % 41'e çıkartılması ile $186 \times 0.41 = 76,26$ \$/tona, Kümes hayvanları etinden sakatatından yapılmış sosisler ve benzeri ürünler ile kümes hayvanları etinden hazırlanmış veya konserve edilmiş ürünlerde miktar barajı % 40'tan % 50'ye yükselttilerek $250 \times 0.40 = 100$ \$/tondan, $250 \times 0.50 = 125,00$ \$/tona yükselttilmiştir. Yumurtada ise $15 \times 0.65 = 9,75$ \$/1000 adet ihracat iadesi ödenmektedir.

4.2. Kanatlı sektörüne indirimli kredi destekleri

Bunun yanında, kanatlı sektörünün desteklenmesi amacıyla 6 Ocak 2011 tarih ve 27807 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren "T.C. Ziraat Bankası A.Ş. ve Tarım Kredi Kooperatiflerince Tarımsal Üretime Dair Düşük Faizli Yatırım ve İşletme Kredisi Kullandırılmasına İlişkin Karar" kapsamında Kanatlı Sektörüne %50 faiz indirimli kredi kullandırılması kararlaştırılmıştır.

Ayrıca 14.06.2005 tarihinde çıkarılan 5363 sayılı tarım sigortaları kanunu kapsamına kümes hayvanları da dahil edilmiştir. Üreticinin sigorta priminin % 50 si oluşturulacak havuza aktarılarak üreticilerimize önemli bir destek sağlanmıştır.

2007 yılında işlenmiş kanatlı etinde KDV oranı % 18 den % 8 e düşürülmüştür.

Kanatlı sektörünün sorunları ve çözüm önerileri;

a)En önemli sorun damızlık kanatlı materyali temininde dışa bağımlılıktır. Çözüm olarak AR-GE çalışmalarına daha fazla önem verilmelidir.

b)Tablolardan anlaşılacağı üzere kanatlı eti ve yumurtası üretimi ile tüketimi çok artırılmıştır. Bu rakamların daha yukarı çıkarılması için çaba gösterilmelidir.

c) Kanatlı ürünlerine, karma yeme ve yem hammaddelerine uygulanmakta olan KDV oranının %8'den %1'e indirilmesi sektörü olumlu etkileyecektir.

d) İhracat iade miktarları yakın zamanda artırılmıştır. Bu rakamların ABD ve AB ülkeleri seviyesine çıkartılması ihracat imkanlarını artıracaktır.

5. Üretim projeksiyonu

Tablo 7: 2011-2015 Yılları Kanatlı Eti ve Yumurtası Üretim Projeksiyonu (1.000 ton).

	2011	2012	2013	2014	2015
Kanatlı Eti Üretimi	1.600	1.690	1.750	1.800	1.840
Tavuk Yumurtası Üretimi	840	850	870	900	920